

Lejla Huremović

GLAS PODRŠKE

Smjernice za rad sa LGBTI
žrtvama nasilja u porodici

Lejla Huremović
GLAS PODRŠKE: SMJERNICE ZA RAD SA
LGBTI ŽRTVAMA NASILJA U PORODICI

Sarajevo, 2025.

Edicija *Ljudska prava* Sarajevskog otvorenog centra

Publikacija broj 104

Naslov: *Glas podrške: Smjernice za rad sa LGBTI žrtvama nasilja u porodici*

Autorica: *Lejla Huremović*

Urednik/ca: *Amina Dizdar, Darko Pandurević*

Lektura: *Sandra Zlotrg*

Dizajn i prelom: *Filip Andronik*

Izdavač: *Sarajevski otvoreni centar, www.soc.ba*

Za izdavača: *Emina Bošnjak*

© Sarajevski otvoreni centar/autorica

Ova publikacija se može koristiti pod međunarodnom licencom organizacije Creative Commons (CC BY-NC 4.0) prema kojoj je dozvoljeno dijeljenje, prilagođavanje i nadograđivanje autorskog djela, pod uslovom da se koristi u nekomercijalne svrhe i da se na odgovarajući način imenuju autori.

Finansira
Evropska unija

 **SARAJEVSKI
OTVORENI
CENTAR**

Ovu publikaciju je finansirala/sufinansirala Evropska unija. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost autorice Lejle Huremović i ne odražava nužno stavove Evropske unije.

Lejla Huremović

GLAS PODRŠKE

**Smjernice za rad sa LGBTI
žrtvama nasilja u porodici**

Sarajevo, 2025.

Sadržaj

1. Uvod	7
2. Prava i život LGBTI osoba u BiH	10
Stvarnost života LGBTI osoba u BiH	10
Zakonska zaštita i nasilje nad LGBTI osobama	13
3. Specifičnosti rada sa LGBTI žrtvama nasilja u porodici	18
Razumijevanje specifičnih potreba	18
Kreiranje sigurnog prostora i uvažavanje iskustva LGBTI žrtava nasilja	22
4. Kako komunicirati s LGBTI žrtvama na osjetljiv i podržavajući način	27
5. Konkretni koraci postupanja kada vam se LGBTI osoba obrati zbog nasilja u porodici	34
6. Lista ustanova i organizacija koje mogu pružiti pomoć	41
7. Zaključak	46

1.

Uvod

Ovaj priručnik je nastao iz potrebe da se aktivistkinjama i aktivistima, kao i svima koji su u kontaktu sa LGBTI osobama koje trpe nasilje u porodici ponude jasne i praktične smjernice. Nasilje u porodici, osim što predstavlja krivično djelo, za LGBTI osobe često nosi dodatne slojeve stigme, straha i izolacije. Nasilje u porodici nad LGBTI osobama često ne vide i ne prepoznaju kako same LGBTI osobe, društvo, tako ni nadležne institucije. Mnoge se LGBTI osobe ne osjećaju sigurno da mogu potražiti zaštitu od institucija zbog homofobije, transfobije ili neznanja s kojim se susreću. Upravo zato uloga aktivistkinja i aktivista, prijateljica/a, članica/ova zajednice i stručnjakinja/a od povjerenja postaje presudna.

Priručnik objedinjuje informacije o trenutnom stanju zaštite prava i života LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini,

pregled pravnog okvira, razumijevanja konteksta i specifičnih potreba, kao i preporuke za senzibilisan pristup u radu sa žrtvama nasilja. Pored toga, fokus se stavlja na praktične korake postupanja, šta uraditi kada vam se obrati osoba koja je doživjela nasilje, kako procijeniti njenu sigurnost, koje institucije i oblike podrške možete kontaktirati, te kako voditi proces dokumentovanja slučaja i zagovaranja za bolje sistemske odgovore.

Svrha ovog priručnika je da doprinese razbijanju barijera između LGBTI osoba i sistema zaštite, kako bi žrtve nasilja dobile podršku bez dodatnog ponižavanja, neznanja ili predrasuda, te da osobe koje su prvi kontakt prilikom prijavljivanja nasilja budu osposobljene da prepoznaju i adekvatno odgovore na njihove potrebe. Samo na taj način moguće je stvoriti sistem koji ne ostavlja nikoga iza sebe i koji pruža istinsku sigurnost i dostojanstvo svim ljudima, bez obzira na njihovu seksualnu orijentaciju ili rodni identitet, ili bilo koju drugu karakteristiku.

Cilj je da vam ovaj priručnik posluži kao alat, da vas osnaži u razumijevanju specifičnih potreba LGBTI osoba, da pruži konkretne putokaze kako reagovati u kriznim situacijama, ali i da ponudi podršku vama samima u ovom zahtjevnom i emotivno teškom radu.

Briga o drugima počinje brigom jednih za druge, a ovaj priručnik nastoji da bude mali doprinos jačanju mreže solidarnosti i sigurnosti za sve.

2.

Prava i život LGBTI osoba u BiH

Stvarnost života LGBTI osoba u BiH

U Bosni i Hercegovini, LGBTIQ+ osobe svakodnevno se suočavaju s različitim oblicima nasilja – od verbalnih napada i diskriminacije, do prijetnji fizičkoj sigurnosti. Ovo nasilje nije ograničeno na pojedinke/ce, već je podržano širim društvenim i institucionalnim strukturama koje počivaju na homofobiji, patrijarhatu i heteronormativnosti. Nije strano da dominantne društvene matrice podržavaju cisrodne i heteroseksualne osobe, dok se sve što odstupa od tih normi smatra neprihvatljivim. Od najranije životne dobi usmjeravani smo ka “pravilnim” rodnim ulogama, a LGBTI osobe koje se ne uklapaju u te obrasce često bivaju marginalizirane, diskriminirane ili izložene nasilju. Autovanje se i danas doživljava kao rizik, pa mnoge LGBTI osobe skrivaju svoju autentičnost, što

dovodi do osjećaja izolacije, depresije, gubitka samopouzdanja, anksioznosti, većeg osjećaja straha od odbacivanja i slično.

U sklopu obrazovnog sistema rijetko se obrađuju LGBTI teme, a ako se i obrađuju često se to čini kroz predrasude, heteronormativne obrasce ili pak kroz direktno negativne stavove u vezi sa LGBTI osobama. Vršnjačko nasilje, homofobija i transfobija kojom su izložene LGBTI mlade osobe ostavljaju duboke posljedice tokom odrastanja i školovanja.

Politički diskurs dodatno normalizira diskriminaciju, često pod izgovorom slobode govora i time stvara ambijent u kojem je nasilje društveno prihvatljivo.

Zbog straha od autovanja i nepovjerenja u institucije, mnogi slučajevi nasilja ostaju neprijavljeni. Iako zakoni postoje, rijetko se ili nedovoljno primjenjuju, a institucionalna podrška nije na zavidnom nivou, sporadična je i zavisi od aktivnosti lokalnih ili međunarodnih organizacija, umjesto da institucije djeluju samostalno i proaktivno. S tim u vezi, nevladine organizacije preuzimaju ključnu ulogu u pružanju pomoći LGBTI osobama koje su u potrebi.

Podaci Sarajevskog otvorenog centra potvrđuju porast nasilja, posebno verbalnog i online uznemiravanja. Gotovo polovina ispitanih LGBTI osoba doživjela je neki oblik diskriminacije, najčešće zbog seksualne orijentacije.¹

Nasilje i diskriminacija su prisutni i u javnim prostorima, od homofobnih dobacivanja na ulici i javnom prevozu, praćenja, maltretiranja do fizičkog nasilja. Zbog ovakve situacije, LGBTI osobe češće odlučuju da kriju svoju autentičnost, biraju načine kako da se uklope i budu neprimijećene, što iziskuje mnogo energije i kapaciteta, ali i utječe na njihovo mentalno zdravlje. Ovakvo društveno okruženje stvara konstantan osjećaj nesigurnosti, dok strah od autovanja, stigma i nepovjerenje u institucije dovode do toga da mnogi slučajevi nasilja ostanu nevidljivi.

Posljedice su višeslojne: narušeno mentalno i fizičko zdravlje, socijalna isključenost, ekonomska nesigurnost i gubitak autentičnosti.

1 Sanja Ramić, Izvještaj istraživanja o online nasilju i govoru mržnje online prema LGBTI osobama u Bosni i Hercegovini, dostupno na [Izvjestaj-istrazivanja-o-online-nasilju-2024_8_22-BIH-WEB.pdf](#)

Zakonska zaštita i nasilje nad LGBTI osobama

Bosna i Hercegovina je potpisnica niza međunarodnih i regionalnih dokumenata koji obavezuju državu da osigura ravnopravnost i zaštitu ljudskih prava, uključujući i prava LGBTI osoba. Princip nediskriminacije iz Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, međunarodnih pakata Ujedinjenih nacija, Evropske konvencije o ljudskim pravima i Povelje EU o osnovnim pravima odnosi se i na LGBTI zajednicu.

CEDAW konvencija posebno naglašava obavezu zaštite lezbejki, biseksualnih i transrodnih žena, dok Istanbulska konvencija obavezuje BiH da žrtvama nasilja osigura zaštitu bez diskriminacije, uključujući seksualnu orijentaciju i rodni identitet. Dodatno, Preporuka Komiteta ministara Vijeća Evrope CM/Rec(2010)5 jasno propisuje mjere za sprječavanje diskriminacije i zaštitu LGBTI osoba.

Zakon o ravnopravnosti spolova iz 2003. godine i Zakon o zabrani diskriminacije iz 2009. predstavljaju ključne pravne okvire za zaštitu LGBTI osoba od diskriminacije u Bosni i Hercegovini. Iako Zakon o ravnopravnosti spolova ima više simboličan karakter kada je riječ o pravima LGBTI zajednice, Zakon o zabrani

diskriminacije nudi sveobuhvatnu zaštitu u različitim segmentima javnog života – uključujući obrazovanje, zapošljavanje, zdravstvenu zaštitu i pristup uslugama. Ovaj zakon jasno definiše seksualnu orijentaciju, rodni identitet i spolne karakteristike kao nedopustive osnove za diskriminaciju. Uprkos tome što Zakon o zabrani diskriminacije nalaže usklađivanje svih drugih zakona s njegovim odredbama, brojni pravni akti na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou još uvijek ne uključuju seksualnu orijentaciju, rodni identitet i spolne karakteristike kao relevantne osnove.²

Iako svi postojeći zakoni i potpisane konvencije formalno garantuju zaštitu svim osobama bez diskriminacije, uključujući i na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta, praksa pokazuje da njihovo postojanje samo po sebi nije dovoljno da se osigura sveobuhvatna zaštita žrtvama nasilja.

Prema Krivičnom zakonu FBiH, nasilje u porodici³ predstavlja fizičko, seksualno, psihičko ili ekonomsko

2 Rozi izvještaj 2025. Godišnji izvještaj o stanju ljudskih prava LGBTI osoba u Bosni i Hercegovini, SOC, dostupno na: [Rozi-izvjestaj-2025_1105_web.pdf](#)

3 Član 222. Krivičnog zakona FBiH, dostupnog na: <https://www.paragraf.ba/propisi/fbih/krivicni-zakon-federacije-bosne-i-hercegovine.html>

nasilje kojim se ugrožava mir, tjelesna, seksualna, psihička ili ekonomska cjelovitost člana porodice ili domaćinstva ili bliske osobe, nezavisno od toga da li učinitelj dijeli ili je dijelio domaćinstvo sa žrtvom. Važno je naglasiti da je bliska osoba zakonom definisana kao životni partner, što može uključivati i istospolne partnere/ice. Međutim, životni partner je definisan kao osoba koja s drugom osobom suprotnog spola živi u zajednici koja ima trajniji karakter. Ovo je diskriminatorsna odredba prema istospolnim partnerima/cama.

U Krivičnom zakonu FBiH nasilje u porodici je prepoznato kao ozbiljno krivično djelo koje obuhvata različite oblike ugrožavanja, što podrazumijeva, iako se eksplicitno ne navodi, i nasilje nad LGBTI djecom i mladima, sve osim nasilja među istospolnim partnerima/cama. S tim u vezi, iskustva nasilja u porodici nad LGBTI osobama od strane članova porodice (roditelji, braća/sestre, rođaci...) ne smiju se zanemarivati niti umanjivati, već ih je neophodno tretirati ozbiljno kao i nasilje nad bilo kojim drugim članovima porodice, a žrtvama treba pristupati uz punu zaštitu i podršku koju zakon garantuje.

Međutim, važno je skrenuti pažnju na to da nasilje motivisano seksualnom orijentacijom ili rodnim

identitetom prelazi granicu “običnog” nasilja u porodici i zadobija karakter zločina iz mržnje. To je važno zbog činjenice da nasilje koje se vrši nad nekim, pa i nasilje u porodici, zbog seksualne orijentacije ili rod-nog identiteta ne pogađa samo tu osobu, već i cijelu LGBTI zajednicu, pa bi s tim u vezi zakonodavci i su-dovi morali tu motivaciju prepoznati i uzeti u obzir pri kvalifikaciji djela i izricanju kazne. Bilo bi važno nasilje u porodici nad LGBTI osobama tretirati kao nasilje u porodici, koje se odvija unutar porodičnih dinamika, te kao zločin iz mržnje, zbog svoje motivisanosti.

Zbog stigme, stida, straha od dodatnog odbacivanja, izopćavanja iz društva, ali i dodatnog nasilja, mnoge LGBTI osobe ne odlučuju prijaviti nasilje, te ostaju u krugu nasilja. Tako je Sarajevski otvoreni centar u periodu od 2019. do juna 2023. godine zaprimio 16 krivičnih djela nasilja u porodici, od čega je samo pet slučajeva prijavljeno zvaničnim institucijama. Kao osnovni razlog neprijavljivanja navodi se činjenica da djeca ne žele prijaviti roditelje i dodatno narušiti porodične odnose.

Drugi problem zbog kojeg osobe ne odlučuju prijaviti nasilje jeste nepovjerenje u institucije. Prema

istraživanju⁴ koje je 2024. godine proveo Sarajevski otvoreni centar, LGBTI osobe nemaju dovoljno povjerenja u institucije, a često i strahuju od njihovih reakcija. Zbog toga institucije stvaraju pogrešnu sliku o položaju LGBTI osoba, kao da one ne doživljavaju nasilje, pa se time gubi i osjećaj potrebe da se ovim problemom ozbiljnije bave. Rezultati upitnika sprovedenog među LGBTI osobama pokazuju da je 72% njih doživjelo neki oblik nasilja u porodici, pri čemu su sve anketirane osobe doživjele neki oblik psihičkog nasilja, uz druge oblike nasilja. U više od 60% slučajeva počinioci nasilja bili su roditelji.

4 Amina Dizdar, LGBTI osobe u sistemu zaštite od nasilja u porodici, dostupno na [istrazivanje zastita od nasilja_Layout 1.qxd](#)

3.

Specifičnosti rada sa LGBTI žrtvama nasilja u porodici

Razumijevanje specifičnih potreba

Biti LGBTI osoba samo po sebi nosi određene specifičnosti. Ne zato što su LGBTI osobe posebno drugačije od heteroseksualnih osoba, već zato što život LGBTI osoba u heteropatrijarhalnom društvu donosi niz problema. Dakle, ne postoje neke “unutrašnje” specifičnosti koje ih čine radikalno drugačijima od heteroseksualnih ili cisrodnihih osoba. Društveni uslovi u kojima žive LGBTI osobe donose različita ili drugačija iskustva, poput veće izloženosti diskriminaciji, nasilju, odbacivanju, neprihvatanju i slično.

Normativ koji proističe iz heteropatrijarhalnog društva, ta pretpostavka da su svi heteroseksualni i da su heteroseksualni odnosi “normalni” ili “prirodni”, kao i patrijarhat sa jasnom dominacijom muškaraca

i isticanjem rodni uloga oblikuju odnose moći, lične odnose i očekivanja. Prema tome, sve što izlazi iz ovog obrasca smatra se nepoželjnim. Tako LGBTI osobe češće doživljavaju da se njihova seksualna orijentacija i/ili rodni identitet obezvređuju ili smatraju pogrešnim. Kada živite u takvoj poziciji u društvu, neminovno je da će se pojavljivati niz problema koji se prelamaju kroz svakodnevnicu života LGBTI osoba.

Nerazumijevanje, stigma i diskriminacija bivaju prisutni na više nivoa, počevši od primarne porodice koja bi trebala biti prostor sigurnosti, podrške i prihvatanja. Međutim, upravo se u primarnoj porodici najčešće dešava odbacivanje, ustrojavanje, pokušaji ukalupljivanja, što dovodi do različitih oblika nasilja. Dalje se ovakav osjećaj i iskustvo razvijaju kroz školovanje, koje bi trebalo pružiti osjećaj pripadanja i otvoriti potencijal za razvoj ličnosti, ali se, naprotiv, kreira mjesto nesigurnosti, vršnjačkog nasilja, izolacije, straha. Ni poslovna sfera nije izuzeta od stigme nad LGBTI osobama, pa je jako česta pojava mobinga, isključivanja iz timova, uskraćivanja prilika. Društvena svakodnevnicu LGBTI osoba je preplavljena vrijeđanjem, prijetnjama, fizičkim napadima, zlostavljanjem i maltretiranjem, što jasno pokazuje koliko je prostor slobode za LGBTI osobe sužen.

Kada govorimo o nasilju nad LGBTI osobama unutar porodica, prije svega je važno naglasiti da je svako nasilje nasilje. I nema neke posebnosti u tome kako se vrši nad, primjera radi, ženama ili nad LGBTI osobama. Međutim, društveno gledajući, tradicionalno društvo u kojem živimo donedavno nije prepoznavalo ni nasilje u porodici nad ženama. Stoga ne čudi činjenica da se nasilje u porodici nad LGBTI osobama uopšte ne doživljava unutar našeg društva. Smatra se normalnim da roditelji svoje dijete “izvedu na pravi put”, i ne propituje se kojim se sredstvima, načinima i pravilima pri tome vode. A kada su u pitanju LGBTI djeca, roditelji posežu za nizom patrijarhalnih uzusa u vidu prisiljavanja, maltretiranja te ograničavanja iskazivanja autentičnosti djeteta.

Nerijetko se dešava kada se dijete autuje roditeljima kao gej ili lezbejka, ili trans, da se tjera da “ipak pokuša biti sa suprotnim spolom”, ili da “nikome to ne smije reći”, ili da “je to sramota za porodicu”, da “to ne smije nastaviti biti”, da “to nije normalno”, da je “to bolest”, da “toga nikad nije bilo u našoj porodici”, da “treba da te bude stid” i slično. Ovakve poruke mogu se činiti bezazlenim, ali ostavljaju duboke posljedice po ličnost osobe. A ovo može biti samo početak. Često sam se u radu sa LGBTI osobama suočavala sa

prijetnjama da će biti izbačene iz kuće ukoliko nastave biti “to”, a sve češće saznajemo da se roditelji odluče za tzv. konverzivnu terapiju, da vode djecu na prisilno “liječenje” kod vjerskih autoriteta kako bi “ispravili” njihovu seksualnu orijentaciju ili rodni identitet. Posebno bivaju pogođene trans i rodno nebinarne osobe, koje se tjera da nose odjeću u skladu sa pripisanim spolom pri rođenju, da puste ili ošišaju kosu, uzima im se odjeća koja se smatra neprikladnom i slično. Zabilježeni su slučajevi oduzimanja ličnih dokumenata, digitalnih aparata, zaključavanja u kuću, zabrane druženja sa određenim osobama i slično. Ekonomsko uslovljavanje je česta pojava, naročito kod mlađih LGBTI osoba koje još uvijek žive sa roditeljima ili su o njima finansijski ovisni. A nije strano ni psihičko i fizičko nasilje i izbacivanje iz kuće.

Zbog toga je razumijevanje specifičnih potreba LGBTI žrtava nasilja u porodici itekako važno. To znači prije svega uvidjeti da potrebe ne proizlaze iz “unutrašnjih posebnosti” LGBTI osoba, već iz društvenih uslova heteropatrijarhalnog sistema koji njihovu seksualnu orijentaciju i rodni identitet čini nepoželjnim, manje vrijednim ili pogrešnim. Kada uzmemo u obzir sve rečeno, jasno je da LGBTI osobe ulaze u sistem zaštite sa postojećim slojem duboko ukorijenjenog nepovjerenja

i straha. Zato je za sve osobe koje rade sa LGBTI žrtvama ključno da prepoznaju ovu višeslojnu ranjivost, da pristupe sa dodatnom senzibilnošću, te da pruže podršku oslobođenu predrasuda, potrebe za “popravljanjem” ili nametanjem normi – jer je njihova osnovna potreba siguran prostor, potvrda dostojanstva i mogućnost da budu prihvaćeni onakvi kakvi jesu.

Kreiranje sigurnog prostora i uvažavanje iskustva LGBTI žrtava nasilja

Kako bi osobe koje rade sa LGBTI žrtvama nasilja u porodici mogle pružiti što adekvatniju podršku, važno je da razumiju živote i potrebe LGBTI osoba, kao i širi društveni kontekst i specifičnosti njihovih iskustava. U nastavku su istaknuti elementi koje osobe mogu koristiti kako bi prihvatile specifičan pristup pun razumijevanja koji može itekako utjecati na to kako će se LGBTI osoba žrtva nasilja u porodici osjećati.

Sigurnost i povjerenje

- Stvorite siguran prostor sa jasnim znacima da ste otvoreni i bez predrasuda. Tako možete istaknuti

zastavu duginih ili trans boja ili postaviti određene inkluzivne knjige na vidljivo mjesto i slično.

- Ako je moguće, razgovor obavljajte u privatnoj prostoriji gdje nema rizika da vas neko čuje ili prekida.
- Pitajte osobu kako se identifikuje i kako da joj se obraćate, tako pokazujete poštovanje, stvarate siguran prostor i gradite povjerenje.
- Edukujte se o LGBTI zajednici, o identitetima, novim generacijama. Često jezik može biti ključan u povezivanju sa mladim LGBTI osobama.
- Provjerite da li osoba osjeća strah od dodatne viktimizacije ako se obrati institucijama i u skladu s tim odredite koji je najbolji način da osoba bude zaštićena.
- Posebno naglasite da su sve informacije povjerljive i da se bez pristanka ne dijele, osim u slučajevima kada je to zakonom obavezno (npr. neposredna opasnost po život). To osobi daje osjećaj kontrole.

- Uvažavajte osjetljivost na autovanje i ne spominjite seksualnu orijentaciju ili rodni identitet žrtve pred drugima (članovima porodice, kolegama, institucijama) bez njenog izričitog pristanka. Morate razumjeti da čak i sitna povreda privatnosti može imati ozbiljne posljedice (gubitak posla, doma, sigurnosti).

Priznavanje različitih oblika nasilja

- Oblici nasilja su često povezani sa kulturološkim i tradicionalnim pristupima. Imajte u vidu da je bilo koji pokušaj uklapanja LGBTI osoba u heteronormative oblik prisiljavanja da osoba bude ono što nije. To može uključivati uskraćivanje prava da osoba izrazi svoj rodni identitet kroz jezik, odjeću, da govori o svom životu (da spominje partnera/icu, izlaske i slično), da se traži od osobe da drugačije hoda ili se ponaša i slično.
- I LGBTI osobe mogu doživjeti partnersko nasilje, obratite pažnju i na taj segment. Partnersko nasilje u LGBTI vezama često ostaje nevidljivo, te ga čak ni LGBTI osobe ne prepoznaju kao takvo. Što je još više produbljeno nepostojanjem zakona o istospolnom partnerstvu.

Pristup bez predrasuda

- Pristup bez predrasuda omogućava osobi da se osjeti priznato i prihvaćeno. Na primjer, obratite pažnju da izbjegavate binarne rodne uloge.
- Ne postavljajte pitanja iz radoznalosti koja nisu vezana za podršku i zaštitu.

Praktična podrška

- Budite informisani i pružite žrtvi informacije o dostupnim specijaliziranim uslugama (LGBTI sigurne kuće, psihološko savjetovanje, pravna pomoć, organizacije i grupe koje im mogu biti na usluzi).
- Ako nisu iz tog grada, pružite im adekvatne informacije o gradu, sigurnim mjestima.
- Pomozite osobi da napravi plan sigurnosti (gdje može otići, koga može nazvati, šta ponijeti).
- Važno je imati u vidu da nasilje nikada nije izolirano iskustvo, te da se uvijek odvija u širem društvenom kontekstu. U slučaju LGBTI osoba, upravo taj širi kontekst opterećen stigmatizacijom,

predrasudama i diskriminacijom iskustvo čini još složenijim i bolnijim, što višestruka diskriminacija dodatno produbljuje. Kako nemaju povjerenje u podršku, velika većina LGBTI osoba neće odmah potražiti pomoć, iz straha od osude, ismijavanja, odbacivanja, ali i dodatne viktimizacije i nasilja. Stoga i jeste neophodna dodatna senzibilnost. Aktivistkinje/i, stručnjakinje/ci, ali i institucije moraju biti svjesne da mnoge osobe već dolaze sa iskustvom neprihvatanja u društvu, porodici, što pojačava osjećaj stida, krivnje i bespomoćnosti prilikom suočavanja sa nasiljem.

Kada dođe do nasilja u porodici nad LGBTI osobama i izbacivanja iz porodičnog doma, ili odluke da osoba ode iz kruga nasilja, dodatni sloj ranjivosti unosi činjenica da osobe nerijetko ostaju bez ikakve mreže podrške u porodici. Stoga je povećan rizik od beskućništva, uslijed nemogućnosti da se osoba sama snađe, pronađe adekvatan posao i dom.

Zato je neophodno da podrška LGBTI žrtvama nasilja bude afirmativna, osnažujuća i sigurna, uz potpuno razumijevanje specifičnih prepreka i iskustava s kojima se suočavaju.

4.

Kako komunicirati s LGBTI žrtvama na osjetljiv i podržavajući način

Način na koji razgovarate s LGBTI osobama koje su preživjele nasilje može biti presudan za to hoće li se one osjećati sigurno, uvaženo i spremno da potraže dalju podršku. Komunikacija nije samo razmjena informacija, ona prenosi poruku o tome da li je prostor siguran, da li će se njihova iskustva ozbiljno shvatiti i da li će im se vjerovati. Komunikacija uključuje ton glasa, govor tijela, ritam razgovora, ali i tišinu. Način na koji komuniciramo direktno utječe na to da li će osoba razviti povjerenje, osjetiti sigurnost i biti spremna da podijeli svoja najosjetljivija iskustva. Zbog toga je važno da se svaka interakcija sa osobom vodi pažljivo, uz poštovanje identiteta, granica i potreba osobe.

⚠ Jasno se predstavite i kreirajte prostor povjerljivosti

Prvi korak prilikom susreta sa osobom jeste vaše predstavljanje. Predstavite se jasno i objasnite svoju ulogu. “Zovem se... radim kao... ovdje sam da ti pružim podršku i objasnim koje opcije imaš.” Zatim, naglasite povjerljivost: “Sve što podijeliš sa mnom je povjerljivo i neće se dijeliti bez tvog pristanka, osim ako ne postoji neposredna opasnost po tvoj život ili sigurnost.” Dodatno možete objasniti šta predstavlja “neposrednu opasnost po život i sigurnost”.

Neposredna opasnost označava situaciju u kojoj postoji velika vjerovatnoća da će osoba doživjeti ozbiljnu fizičku ili psihičku povredu ukoliko se ne reaguje bez odlaganja. U takvim okolnostima, ključno je odmah kontaktirati policiju (122) ili hitnu medicinsku pomoć (124), te obezbijediti da osoba bude što prije premještena na sigurno mjesto.

Ovo su pitanja koja možete postaviti osobi kako biste procijenili neposrednu opasnost

1. Da li ti je roditelj ili drugi član porodice ili partner/ica prijetio/la da će te povrijediti ili ubiti?
2. Da li ta osoba posjeduje oružje ili ima lako dostupan predmet kojim te može ozbiljno povrijediti?
3. Da li je nasilje u posljednje vrijeme postalo učestalije ili brutalnije?
4. Da li je ta osoba ikada pokušala da te guši ili udavi? (ovo je posebno visok indikator rizika)
5. Da li je osoba ikada povrijedila kućnog ljubimca ili prijetila da će povrijediti tvoje bližnje?
6. Imaš li kome da se obratiš ili da odeš?
7. Da li se osjećaš da nisi u stanju da kontrolišeš situaciju i da bi te ta osoba mogla povrijediti u svakom trenutku?
8. Da li ta osoba konzumira alkohol ili drogu kada vrši nasilje?
9. Da li ta osoba stalno nadgleda tvoje kretanje, telefon, kontakte?
10. Da li misliš da bi mogao/la biti povrijeđen/a već večeras ili u narednim danima?

⚠ Obratite pažnju na ton komunikacije

Postavite ton razgovora tako da osoba osjeti da ima kontrolu, dopustite joj da odluči koliko će informacija podijeliti. Naglasite da može, a i ne mora sada sve podijeliti sa vama, ali da će vam ipak trebati određene informacije i da ste svjesni da razgovor o njima može biti bolan, te da ste tu. Ponudite pauzu tokom razgovora.

⚠ Uvažite identitet i integritet osobe

Prije nego što osoba počne govoriti, pitajte je kako da joj se obraćate. Ovo je naročito važno ukoliko su osobe trans ili rodno nebinarne. Ali ne pretpostavljajte, nego pitajte. Pitanje može glasiti: “Koje ime i zamjenice želiš da koristim kada ti se obraćam? Da li želiš sa mnom podijeliti svoj identitet? U redu je i ako ne želiš.” Važno je izbjegavati pretpostavke o seksualnoj orijentaciji ili rodnom identitetu.

Također, u slučaju da osoba koristi izabrano ime, a vama je zbog prijavljivanja policiji ili nekoj drugoj instituciji potrebno ime na dokumentima, izbjegavajte da koristite izraz “pravo ime”, već koristite “ime na dokumentima” ili “legalno ime”. Ali u komunikaciji i dalje koristite ime koje je osoba izabrala.

⚠ Izbjegavajte rodne stereotipe i aktivno slušajte

Pokušajte govoriti neutralno, bez heteronormativnih ili rodno stereotipnih izraza (npr. umjesto “dečko/djevojka”, koristite “partner/partnerica”, umjesto “on/ona”, koristite “osoba”).

Aktivno slušanje i validacija iskustva osobe itekako utječu na osjećaj sigurnosti, smanjenje srama i spremnost osobe da dijeli svoja iskustva. Pažljivo slušajte bez prekidanja i bez brzog davanja savjeta. Validirajte osjećaje osobe: “Ono što si doživjela/doživio je ozbiljno i imaš pravo osjećati strah/tugu/ljutnju.” Dajte do znanja osobi da nije sama u ovome, da ste i vi tu, da postoje druge osobe koje su se u sličnoj situaciji osjećale isto.

⚠ Izbjegavajte retraumatizaciju

Lako je važno govoriti o preživljenom nasilju, nemojte insistirati na detaljima nasilja ako osoba nije spremna da ih podijeli. Retraumatizacija može imati ozbiljne posljedice po osobu koja je već preživjela nasilje ili neku drugu vrstu traume. Može produbiti nepovjerenje, povećati simptome traume, dovesti do izbjegavanja daljnjih kontakata, zatvaranja za razgovor, produbiti izolaciju i povećati krivnju. Zato, pokušajte

postavljati otvorena, ali nenametljiva pitanja, poput: “Kako ti mogu najbolje pomoći sada?”, “Koja vrsta podrške bi ti trenutno najviše značila?” Uzmite u obzir da osoba u tom trenutku možda ne zna šta su njene potrebe, niti koja vrsta podrške joj je neophodna, pa s tim u vezi imajte pripremljene prijedloge.

⚠ Poštujte granice i šaljte osnažujuće poruke

Poštujte granice, jer ako osoba ne želi govoriti o određenom aspektu svog iskustva, to treba prihvatiti. U svakom slučaju, sistemi podrške koje ćete joj predložiti mogu biti značajni za daljnje otvaranje (vršnjački savjetnici/savjetnice, psiholozi/ginje, psihoterapeuti/kinje, psihijatri/ice...).

U komunikaciji je važno voditi se osnažujućim porukama kojima ćete naglašavati da osoba ima pravo da odlučuje. “Ti biraš koji koraci su najbolji za tebe.” Zbog toga je važno imati mogućnost da se ponude opcije, ali tako da se ne vrši pritisak. Na primjer, umjesto “Moraš otići u policiju”, recite “Jedna od mogućnosti je prijava policiji, a druga je...” Kreiranje prostora povjerenja i otvorenosti je značajno za građenje odnosa između vas i osobe žrtve nasilja. Dajte joj to do znanja isticanjem njenih kapaciteta,

rečenicama poput: “Već time što si ovdje i govoriš o tome, pokazuješ snagu.”

⚠ Obratite pažnju na govor tijela

Neverbalna komunikacija je neizbježan dio svake komunikacije. S tim u vezi, obratite pažnju na govor tijela, ton glasa, izraze lica i kontakt očima, jer upravo ti signali često prenose poruke snažnije od izgovorenih riječi i mogu oblikovati osjećaj sigurnosti, povjerenja ili nelagode kod osobe.

⚠ Osvijestite svoje nedostatke

Značajno je da svaka osoba koja radi sa žrtvama nasilja osvijesti svoje slabe tačke u radu sa LGBTI osobama, te da se kontinuirano educira o LGBTI terminologiji i iskustvima kako bi se izbjegle nesigurnosti u razgovoru. Ali, naravno, uvijek ćemo praviti greške. Ako i pogriješite (npr. upotrijebite pogrešnu zamjenicu), izvinite se kratko i ispravite: “Izvini, htjela sam reći ona/on.” Nemojte ignorisati ili prešućivati.

Komunikacija sa LGBTI žrtvama nasilja u porodici nije samo razmjena informacija, već i proces izgradnje povjerenja i sigurnosti te način osnaživanja.

5.

Konkretni koraci postupanja kada vam se LGBTI osoba obradi zbog nasilja u porodici

Kada vam se LGBTI osoba obrati zbog nasilja u porodici, prvi kontakt je presudan za osjećaj sigurnosti i povjerenja. Aktivisti/kinje i osobe koje pružaju prvu podršku ne moraju imati sva rješenja, ali je važno da znaju osnovne korake, poput toga kako procijeniti sigurnost, kako osnažiti osobu informacijama i kako je povezati s relevantnim institucijama ili organizacijama. Ovaj dio priručnika nudi praktične smjernice i “prvu pomoć” u kriznim situacijama, uz poštovanje dostojanstva, autonomije i povjerljivosti žrtve.

Prvi kontakt i sigurnost

Procijenite sigurnost odmah! Pitajte osobu da li je trenutno na sigurnom mjestu. Da li ima kod koga biti. Ako osoba kaže da trenutno ima kod koga biti,

možete postaviti nekoliko dodatnih pitanja kako biste razumjeli koliko je to mjesto zaista sigurno i stabilno:

1. Da li osoba kojoj ide zna za njenu/njegovu seksualnu orijentaciju/rodni identitet? (da bi se izbjeglo novo potencijalno nasilje, osude ili pritisci)
2. Da li ta osoba pruža podršku i povjerenje, ili postoji rizik da se nasilje, osuda ili kontrola nastavi i tamo?
3. Da li žrtva ima ključne stvari kod sebe (lične dokumente, telefon, lijekove, novac, osnovne lične stvari)? (ako nema, može se planirati kako to naknadno osigurati)
4. Koliko dugo može ostati na tom mjestu? (da li je to rješenje za noć, nekoliko dana ili dugoročno)
5. Da li postoji mogućnost da nasilnik/ca sazna gdje se nalazi? (da li je sigurno u pogledu privatnosti i kontrole informacija)

Ako kaže da nema kod koga biti, tada je važno ponuditi konkretne i realne opcije, kako bi osoba znala da nije sama i da postoje putevi do sigurnosti. U BiH

sistemske opcije nisu adekvatno razvijene, pa ćete možda morati biti kreativni.

Ako se planirate dugoročno posvetiti pomaganju LGBTI žrtvama, ne bi bilo loše kreirati sisteme podrške:

1. To mogu biti drugi aktivisti/kinje koje su spremne pružiti privremeni siguran smještaj osobama koje su u potrebi; napravite listu takvih aktivista/kinja;
2. Povežite se sa nekoliko hostela ili hotela i provjerite da li bi bili spremni sporadično ustupiti krevet ili sobu za privremeni smještaj žrtve nasilja. Ukoliko to nije moguće besplatno, pokušajte dogovoriti popust i s tim u vezi pronađite način kako da obezbijedite novac, da li putem donatora ili donacija;
3. Povežite se sa drugim organizacijama koje pružaju podršku žrtvama nasilja (ne nužno LGBTI osobama) i provjerite kako zajedno možete sarađivati;
4. Povežite se sa Sigurnom kućom za LGBTI osobe u BiH,⁵ koja može pružiti hitni i siguran smještaj osobi, u trajanju od tri do šest mjeseci;

5 Na kraju priručnika možete pronaći informacije o sigurnoj kući za LGBTIQ osobe i organizacijama koje pružaju besplatno smještaj, psihološko i pravno savjetovanje.

5. Identifikujte druge relevantne pojedince/ke, organizacije i institucije koje bi mogle biti dio sistema podrške.

Oснаživanje i davanje informacija

Kada ste osigurali mjesto gdje osoba može bezbjedno boraviti, pružite neophodne informacije o procedurama prijave nasilja, ali i sistemima psihološke i pravne podrške.

Opcije prijavljivanja nasilja institucijama i dokumentovanje

Podijelite sa osobom koje su joj opcije u slučaju da želi prijaviti nasilje u porodici nadležnim institucijama:

1. Može se sama ili u vašoj pratnji obratiti najbližoj policijskoj stanici i prijaviti nasilje u porodici, ili može odabrati osobu od povjerenja koja joj može biti pratnja. To može biti prijatelj/ica ili je možete povezati sa nekom od organizacija koje pružaju pravno savjetovanje i podršku, a koje mogu biti podrška pri prijavljivanju.
2. Nasilje možete direktno prijaviti i tužilaštvu, ako želite da zaobiđete policiju.

Ako osoba nije spremna da prijavi nasilje u porodici nadležnim institucijama, i to je u redu. Nisu sve osobe odmah spremne to učiniti. U svakom slučaju, obavijestite je da bi bilo značajno da se dokumentuje preživljeno nasilje, te da to može podijeliti sa nekom od organizacija koje dokumentuju slučajeve nasilja. I vi možete uspostaviti protokol za dokumentovanje slučajeva nasilja u porodici nad LGBTI osobama.

Dokumentovanje slučajeva nasilja ima višestruku važnost. Svaki zabilježeni slučaj ne samo da doprinosi zaštiti konkretne osobe kroz evidenciju i mogućnost daljnje institucionalne reakcije, nego služi i kao dragocjen alat za šire društveno djelovanje. Sistematsko bilježenje i analiziranje slučajeva omogućava aktivistima/kinjama i organizacijama da prepoznaju obrasce nasilja, ukažu na nedostatke u institucionalnom odgovoru i zagovaraju promjene određenih zakonskih i institucionalnih praksi. Osim toga, dokumentovani podaci daju težinu javnim zagovaračkim naporima, jer pružaju konkretne i provjerljive dokaze o postojanju problema. Na taj način se podiže svijest o važnosti razvijanja adekvatnijih mehanizama zaštite i podrške LGBTI osobama koje su žrtve nasilja, ali i jača legitimitet zahtjeva prema donosiocima odluka.

Psihološka podrška

Obavezno podijelite informacije o psihološkoj podršci koju osoba može dobiti.

1. Postoje organizacije koje nude besplatno vršnjačko savjetovanje, razgovor sa LGBTI vršnjacima koji uvijek može biti dobra polazna tačka. Ti razgovori su manje formalni i osoba se tako može osjećati opuštenije.
2. Dostupna je i besplatna psihoterapijska podrška, koja može biti veoma značajna. Nekoliko organizacija pruža upravo ovakvu podršku, ovisno o tome u kom gradu se nalazite.
3. Ukoliko osoba odluči da bude smještena u Sigurnu kuću⁶ za LGBTI osobe, u sklopu svog boravka dobija i obaveznu psihoterapijsku podršku.⁷ Si-

6 Osoba ženskog spola može biti smještena u postojeće sigurne kuće za žene. Smještaj u sigurnu kuću za žene je moguć samo ukoliko je osoba prijavila krivično djelo institucijama, te samo na osnovu te prijave centar za socijalni rad može donijeti rješenje o smještaju u sigurnu kuću. Bez toga, smještaj je moguć samo na osnovu dobre volje, odnosno mogućnosti da se troškovi smještaja pokriju kroz donatorska sredstva.

7 U narednom poglavlju možete pronaći kontakte organizacija.

gurna kuća za LGBTI osobe otvorena je samo za punoljetne osobe.

Pravna podrška

Objasnite da nasilje u porodici jeste krivično djelo (pozovite se na zakone entiteta/distrikta). Ako postoji element mržnje (seksualna orijentacija, rodni identitet), to je dodatna otežavajuća okolnost.

S tim u vezi, pružite neophodne resurse koji mogu biti važan oslonac osobama koje su preživjele nasilje:

- Objasnite joj da ima zakonsko pravo na besplatno pravno savjetovanje i zastupanje, te da postoje LGBTI prijateljski pravnici/e, advokati/ce koji su spremni pružiti podršku.
- Podijelite informacije o pojedincima/kama pravnici/ama i advokatima/cama ili organizacijama koje pružaju besplatne pravne savjete, kao i zastupanje u slučaju sudskih procesa.

6.

Lista ustanova i organizacija koje mogu pružiti pomoć

U cilju što sistematičnije i praktičnije podrške, ovo poglavlje nudi pregled određenih ustanova i organizacija koje pružaju različite oblike zaštite i podrške – od hitne intervencije i policijske zaštite, preko psihološke i pravne podrške, do sigurnog smještaja. Kreiranje ovakve liste resursa ima za cilj olakšati snalaženje u složenom sistemu, povećati osjećaj sigurnosti kod žrtve i pružiti konkretne alate kako bi podrška bila što brža i djelotvornija.

Sarajevski otvoreni centar je na svojoj web-stranici kreirao sveobuhvatnu mapu aktera u sistemu podrške, koja se može filtrirati prema ustanovi, organizaciji ili lokaciji. Možete je koristiti svakodnevno u digitalnoj sferi putem linka: www.soc.ba/mapa. Mapa posjeduje kontakte nevladinih organizacija koje nude psihološku i pravnu pomoć, kontakte pravosuđa i policijskih

stanica, kontakt osoba pri tužilaštvu, kontakte državnih institucija za zaštitu ljudskih prava, kontakte centara za socijalni rad i mnoge druge.

Budući da u ovom poglavlju nećemo navoditi sve pojedinačne kontakte, u nastavku vam izdvajamo one koji vam mogu olakšati put pružanja pomoći LGBTI osobama, te koji vas dalje mogu uputiti na druge relevantne kontakte.

Policija, pravosuđe i hitna služba

Policija je svakako prva adresa kojoj se možete obratiti u slučaju nasilja u porodici, ali i drugih oblika nasilja nad LGBTI osobom koja vam se obrati. Policija je dužna djelovati po službenoj dužnosti. To možete uraditi pozivom na broj **122** ili na brojeve lokalnih policijskih stanica, kao i direktnim odlaskom sa žrtvom nasilja u policijsku stanicu.

Slučajeve nasilja možete prijaviti i direktno u tužilaštva, koja su dužna poduzeti zakonom određene radnje. Trenutno u svim kantonima i okružnim tužilaštvima postoje kontakt-osobe za zaprimanje prijave koje dolaze od LGBTI osoba koje su žrtve nasilja zbog svoje seksualne orijentacije ili rodnog identiteta, a

ažurirane kontakte možete pratiti na SOC-ovoj mapi – www.soc.ba/mapa, kao i na posebnoj stranici www.stopmrznji.ba.

U slučaju da je osoba povrijeđena, obavezno je odvedite da dobije potrebnu hitnu pomoć, a ako niste u mogućnosti zbog obima ozljeda da odete do hitne pomoći, možete pozvati broj **124**. Medicinsko osoblje će u ovom slučaju pozvati policiju ako sumnjaju da se radi o ozljedama nastalim krivičnim djelom.

Sarajevski otvoreni centar

Nudi besplatno vršnjačko savjetovanje, pravno savjetovanje, besplatnu psihoterapiju.

Kontakt za vršnjačko savjetovanje i psihoterapiju: savjetovanje@soc.ba ili broj telefona 062 460 319 (dostupno i na Viber ili Whatsapp)

Kontakt za pravno savjetovanje ili pravno zastupanje: pravnosavjetovanje@soc.ba ili brojevi telefona 033 551 000, 062 123 561 (Viber ili Whatsapp)

Tuzlanski otvoreni centar

Nudi besplatno pravno i vršnjačko savjetovanje, te besplatnu psihoterapiju.

Kontakt: toc@toc.ba i savjetovanje@toc.ba

Fondacija Krila nade i Sigurna kuća za LGBTIQ+ osobe iz BiH

Nude besplatnu psihoterapiju, te u sklopu Sigurne kuće besplatan siguran smještaj i boravak od 3 do 6 mjeseci u kući za LGBTIQ žrtve nasilja.

Kontakt: info@wings-of-hope.ba ili LGBTIQsigurnaku-ca@wings-of-hope.ba, ili broj telefona 062 772 591

Centar za psihološku podršku Sensus Mostar

Nude psihološku i psihoterapijsku podršku, uz naplatu sesija. Povremeno, u skladu s donatorskim sredstvima, nude besplatnu podršku.

Kontakt: cpp.mostar@gmail.com ili broj telefona 036 570 222

SOS telefoni

Pozivom na SOS telefone, možete dobiti profesionalnu podršku i savjete.

Za Federaciju BiH: 1265

Za Republiku Srpsku: 1264

Kanton Sarajevo: 033 222 000

7.

Zaključak

Nasilje u porodici nad LGBTI osobama u Bosni i Hercegovini i dalje je gotovo nevidljivo i nedovoljno prepoznato, uprkos jasnim podacima i iskustvima koja ukazuju na njegovu učestalost i teške posljedice. Iako zakonski okvir predviđa određenu zaštitu, zbog njegove nedosljedne primjene, zajedno s homofobijom, transfobijom i nedostatkom institucionalne volje, LGBTI žrtve često ostaju bez stvarne podrške.

Upravo zbog toga, ključnu ulogu u odgovoru na ovo nasilje imaju aktivistkinje i aktivisti, organizacije civilnog društva, stručnjaci i stručnjakinje te saveznici i saveznice, kroz pružanje prve pomoći, stvaranje sigurnih prostora i zagovaranje sistemskih promjena.

Ovim priručnikom želimo približiti širi kontekst života LGBTI osoba i njihove specifične potrebe, te ponuditi

praktične smjernice za pružanje podrške LGBTI žrtvama nasilja u porodici.

Nadamo se da će ovaj priručnik biti samo početak u stvaranju jasnijih i inkluzivnijih sistema podrške LGBTI osobama koje se suočavaju sa različitim izazovima nasilja u porodici.

O autorici

Lejla Huremović je komunikološkinja i geštalt psihoterapeutkinja. Njen profesionalni i aktivistički put u posljednjih petnaest godina čine edukacije o medijima, analize medijskog izvještavanja o LGBTIQ+ temama te niz medijskih i edukativnih kampanja s ciljem podizanja vidljivosti LGBTIQ+ osoba u bh. društvu. Kao koordinatorica programa devet godina je u Sarajevskom otvorenom centru radila u odnosima s medijima i javnošću te je organizirala različite kulturne i aktivističke događaje. Od 2014. do kraja 2019. godine uređivala je portal lgbti.ba s fokusom na prava i život LGBTIQ+ zajednice. Bavi se osnaživanjem LGBTIQ+ zajednice kroz različite edukativne radionice. Od 2019. do 2025. godine radila je za Internews tim u Sarajevu kao producentica multimedijalnog sadržaja i koordinatorica programa rada sa medijima na Zapadnom Balkanu. Dio je tima Pravo Ljudski Film festivala kao komunikacijska i PR koordinatorica.

Kao geštalt psihoterapeutkinja od 2022. godine bavi se psihoterapijskom podrškom generalnoj populaciji, s posebnim fokusom na LGBTIQ+ osobe. Organizuje psihoedukacijske radionice za timove, organizacije i grupe. Kroz svoje psihoedukacijske i interaktivne

radionice bavi se temama prepoznavanja i prevencije *burnouta*, jačanja unutarnjih (ličnih) kapaciteta, fizičke i mentalne sigurnosti, značaja samobriga i samozaštite, te uloge pomagača/ica u zajednici.

Jedna je od osnivačica i članica Organizacionog odbora Bh. povorke ponosa.

Kontakt: lejla.huremovic@gmail.com

O Sarajevskom otvorenom centru

Sarajevski otvoreni centar (SOC) radi na unapređivanju ljudskih prava, posebno položaja i ljudskih prava LGBTI osoba i žena u Bosni i Hercegovini, i to interpretacijom, predstavljanjem i zastupanjem autentičnih iskustava osoba koje trpe kršenja ljudskih prava i neravnopravan položaj te zagovaranjem pravnih, političkih, ekonomskih, socijalnih i kulturnih promjena u svim oblastima života. Ovdje ćemo istaći samo neka postignuća koja se odnose na ravnopravnost LGBTI osoba i žena. Pored psihosocijalnog i pravnog savjetovanja, nastavili smo voditi jedini LGBTI medij u državi – portal www.lgbti.ba. Organizirali smo treninge: za policiju, tužilaštva i sudove, sa fokusom na teme zločina iz mržnje, govora mržnje i primjene antidiskriminacionog prava; za medicinske stručnjake/stručnjakinje i zdravstvene radnike i radnice, sa fokusom na trans-specifičnu i trans-inkluzivnu prilagodbu spola; za LGBTIQ zajednicu. Intenzivno smo radili na stvaranju lokalne institucionalne mreže podrške LGBTI osobama u Kantonu Sarajevo, unapređenju regulacije biomedicinski potpomognute oplodnje u Federaciji BiH, pravima radnica u vezi sa diskriminacijom na osnovu spola i porodijskog odsustva, uvođenju rodno senzitivnog jezika u parlamente i univerzitete,

usvajanju i implementaciji kantonalnih gender akcionih planova, ali i podizanju svijesti o rodno zasnovanom nasilju u BiH. Tokom proteklih godina, nekoliko naših zakonodavnih i *policy* inicijativa ušlo je u vladinu ili parlamentarnu proceduru. Naš zagovarački fokus usmjerili smo na pitanja politika za ravnopravnost žena i LGBTI osoba u BiH, na pitanja reproduktivnih prava žena i muškaraca, roditeljstva u kontekstu usklađivanja privatnog i poslovnog segmenta života, slobode okupljanja LGBTI osoba i unapređivanja institucionalnog okvira za zaštitu od nasilja i diskriminacije, te namjeravamo nastaviti rad na pitanjima koja se tiču transrodnih i interpolnih osoba, istospolnih zajednica, njihove društvene inkluzije, ali i položaja LGBTI osoba u obrazovanju, zdravlju, radu i zapošljavanju. Tokom proteklih godina provodili smo i medijske kampanje, koje su dosegle preko milion bh. građana i građanki, a organizovali smo i LGBTI filmski festival Merlinka koji od 2021. godine postaje lokalni festival Kvirhana, u saradnji sa Tuzlanskim otvorenim centrom. Više o našem radu možete pronaći na www.soc.ba.